

Registro Nr.2514

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR.152 (SA)

KĖDAINIŲ MAGDEBURGINIS TEISMAS

КЕЙДАНСКИЙ МАГДЕБУРГСКИЙ СУД

**MAGDEBURGINIO TEISMO TVIRTINAMŲJŲ, EINAMŲJŲ REIKALŲ AKTŲ
IR DEKRETŲ KNYGŲ; TVIRTINAMŲJŲ, EINAMŲJŲ REIKALŲ
AKTŲ IR DEKRETŲ PROTOKOLŲ APYRAŠAS NR. 1**

CHRONOLOGINĖS RIBOS: 1623-1806 m.

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS**PAŽYMA APIE KĖDAINIŲ MAGDEBURGINIO TEISMO FONDA NR. 152 (SA)**

2015-06-22 Nr. A7-36

Vilnius

I. INFORMACIJA APIE FONDO SUDARYTOJĄ

Lietuvos miestų istorijos tyrinėjimui vienu iš svarbiausių šaltinių yra savivaldos institucijų aktų knygos. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau LDK) savivaldą turėjo tik miestai, gavę Magdeburgo teisę. Šis XIII a. sudarytas vokiečių feodalinės teisės rinkinys, dar vadinamas „Saksų veidrodžiu“ (lotynų k. *Speculum Saxonicum*), tapo pavyzdžiu daugumos Lenkijos karalystės ir LDK miestų vidaus valdymo tvarkai. Magdeburgo teisė garantavo miestiečiams tam tikrą nepriklausomybę nuo valdovo, bažnytinės hierarchijos ir galingų feodalų, bei atleido juos nuo valstietiškų prievolių. Miestiečiams pagal šią teisės sistemą buvo suteikta galimybė rinkti tarybas (magistratus), kurie tvarkė miesto išdo ir teismo reikalus, taip pat amatininkų organizacijas (cechus) ir pirklių susivienijimus (gildijas).

Pirmas LDK miestas gavęs savivaldą buvo jos sostinė Vilnius, kuriam 1387 m. didysis kunigaikštis Jogaila savo privilegija suteikė Magdeburgo teisę.¹ Vėliau šią teisę gavo Kaunas (1408 m.), Trakai (1409 m.), Gardinas (1496 m.). Tarp Lietuvos miestų, iš valdovų gavusių Magdeburgo teises, buvo ir Kėdainiai.

1372 m. Kėdainiai pirmą kartą paminėti rašytiniuose šaltiniuose - vokiečių H. Vartbergės kronikoje. XIV a. miestelis kūrėsi abiejose Nevėžio upės pusėse. Pirmasis Kėdainių savininkas Radvila Astikaitis apie XV a. vid. ant staus ir vaizdingo kairiojo Nevėžio kranto pastatė dvarą, ten pat buvo pastatyta ir pirmą mūrinę gotikinę Šv. Jurgio bažnyčia. Tuo metu dešinėje Nevėžio pusėje įsikūrė miestas, kurį jau 1480 m. mini garsus lenkų kronikininkas Janas Dluogošas. Jis užėmė apie 25 ha plotą, jame apsigyveno daug amatininkų: kalvių, puodžių, siuvėjų, batsiuvių, barzdaskučių ir kt. Čia atsirado ir didelė turgaus aikštė dar vadinama Senąja rinka, nes per Kėdainingus ėjo svarbūs prekybos keliai ir dažnai lankėsi vokiečių Hanzos pirkliai. 1520 m. miestelyje jau buvo 145 gyvenamieji namai ir apie 1160 gyventojų, vykdavo turgūs, nuo kurių buvo renkami nemaži mokesčiai.

---

¹ JABLONSKIS, Konstantinas; *Istorija ir jos šaltiniai* – V; 1979; p. 190.

1535 m. Kėdainių savininką kunigaikštį Joną Radvilą (Radvilos Astikaičio proanūkį) paskyrus Žemaičių seniūnu, miestas tapo Žemaitijos seniūnijos administraciniu centru. Vėliau Kėdainių valdymą iš kunigaikščių Radvilų perėmus Kiškoms, miestas ir toliau sparčiai plėtėsi, tačiau jis dar neturėjo Magdeburgo teisių ir buvo vadinamas dideliu miestu prie dvaro. Kėdainių ūkinę ir prekybinę galią pagyvino 1568 m. LDK Gardino seime priimtas įstatymas, suteikęs teisę plėtoti laivinę prekybą Nevėžio upe, o 1581 m. Varšuvos seime buvo įteisintas laisvas uostas Kėdainių priemiestyje Skongalyje.²

Valdant Jonui Kiškai, jo rūpesčių dėka, 1588 m. karalius Zigmantas III Vaza suteikė Kėdainiams privilegiją rengti tris metines mugės, o 1590 m. balandžio 15 d. - Magdeburgo teises.³ Taigi 1590 m. Kėdainiams oficialiai buvo suteikta savivalda. Miestas, teisių atžvilgiu, buvo sulygtintas su Vilniumi ir Kaunu. Karaliaus privilegija Kėdainiams suteikė teisę: rengti šeštadienio turgus, tris metines mugės, miestiečiams statyti parduotuves ir laikyti pavyzdines svarstyklės, ilgio bei saiko matas. Taip pat buvo patvirtintas ir pirmasis Kėdainių herbas, susijęs su Kiškų giminės simbolika: žydrame herbinio skydo lauke pavaizduota sidabrinė pasaga su trimis auksiniais kryžiais, o pasagos viduryje – dvi laišos nukreiptos į priešingas puses.

Viena iš pagrindinių savivaldžių miestų laisvių, kurią gavo Kėdainiai, buvo teisė jo miestiečiams rinkti magistratą (miesto tarybą), kuri sudarė vykdomosios valdžios ir teismų pareigūnai. Magistratas sprendė įvairius administracinius, finansinius, ūkinius ir teisinius klausimus. Skirtingai nuo Vakarų Europos miestų magistratų, kuriuos paprastai sudarė 12 narių, LDK miestų magistratų narių skaičius buvo labai įvairus. Kėdainių magistratą sudarė nuo 18 iki 20 pareigūnų: vaitas, trys burmistrai, 4 arba 6 teismo tarėjai, raštininkas, 5 arba 6 suolininkai, išdininkas, išdo raštininkas, anstolis ir cechų dekanas.⁴

Aukščiausia miesto vykdomoji valdžia buvo vaitas. Jis vadovavo magistratui. Paprastai LDK magdeburginiam miestui vaitą skyrė karalius, tačiau Kėdainių atveju buvo kitaip, nes tai buvo visada privatus, skirtingais laikotarpiais didikų (Radvilų, Kiškų, Čapskių giminių) valdomas, miestas. Taip papildydamas 1590 m. karaliaus Zigmanto III Vazos privilegiją Kėdainiams, kunigaikštis Jonušas Radvila 1647 m. spalio 19 d. pareiškė, kad „Kėdainių miestiečiai rinks vaitą ne iš savo tarpo, o iš keturių savo pavieto bajorų, iš kurių vieną jis ir paskirs vaitu“.⁵ Vaitas turėjo būti bajoru –žemvaldžiu, privalėjusiu turėti Kėdainiuose ne mažesnės kaip 1000 auksinų vertės nekilnojamojo turto.

² KVIKLYS, Bronius; *Mūsų Lietuva* – V; 1991; T. 2; p. 387.

³ *Lietuvos magdeburginių miestų privilegijos ir aktai. Kėdainiai.* (sudarė A. Tyla) – V; 2002; T. 3.

⁴ KRYŽEVIČIUS, Vincas; *Lietuvos privilegijuotieji miestai: XVII a.-XVIII a. antroji pusė* – V; 1981; p. 96-97.

⁵ РГАДА; фонд 389; опись 1; “Литовская метрика“, книга № 350, л. 308-313.

Viena iš pagrindinių Kėdainių magistrato funkcijų buvo teisminė. Magistrate veikė du atskirai miesto rotušėje posėdžiavę magdeburginiai - vaito ir burmistro teismai. Vaito teismas sprendė miestiečių baudžiamąsias bylas, o burmistro teismas – civilines bylas. Tačiau buvo atvejų, kai abu teismai posėdžiaudavo kartu, kai baudžiamosios ir civilinės bylos buvo sprenžiamos kartu, pavyzdžiui nagrinėjant asmenų ieškinius dėl padarytų nuostolių, nesumokėtų skolų ir kt.

Vaito teismą sudarė vaitas, jo pavaduotojas lantvaitas ir miestiečių rinkti suolininkai. Visi pareigūnai privalėjo prisiekti ir turėti mieste nekilnojamojo turto. Iš Kėdainių magdeburginio teismo aktų knygų matyti, kad didžiąją dalį miestiečių kriminalinių nusikaltimų sudarė vagystės, muštynės, apiplėšimai, išžaginimai, naujagimių ir suaugusių žmonių nužudymai, už kuriuos to meto įstatymai numatė griežtas ir žiaurias bausmes. Pavyzdžiui, taikant Magdeburgo teisę, vyrą nužudžiusi žmona turėjo būti arklių velkama, o motina – kūdikio žudikė – gyva užkasama į žemę. Lietuvos Statutas minėtais atvejais irgi reikalavo bausti mirties bausme (11 skyrius, 60 straipsnis).⁶ Už kūno sužalojimus, vagystes, muštynes buvo numatytos mažesnės bausmės: piniginės baudos, kalėjimas, išvarymas iš miesto be teisės į jį sugrįžti, taip pat fizinės bausmės: surakinimas į kaladę, plakimas rykštėmis, stovėjimas prie gėdos stulpo ir pan.

Miestiečiai privalėjo būti teisiami pagal Magdeburgo teisę, teismo sprendimuose nurodant įstatymo straipsnį, tačiau neretai praktikoje, ypač teisiant miestiečius-bajorus buvo taikoma ir Lietuvos Statuto teisė. Vaitas pats vienas negalėjo parašyti teismo sprendimo, jis buvo priimamas balsų dauguma, pasitarus su suolininkais. Kėdainiuose galėjo posėdžiauti tik pilnos sudėties vaito teismas (jam nesant turėjo dalyvauti jo pavaduotojas - lantvaitas). Taip 1668 m. Kėdainių miestiečiai apskundė vaitą, kad „jis bylas sprendžia pats vienas, be suolininkų, ir skelbdamas nuosprendžius remiasi tik Lietuvos Statutu, o ne Magdeburgo teise, taigi yra šališkas, pirmenybę teikiantis bajorijai.“⁷

Burmistro teismą sudarė burmistras ir tarėjai. Šiuos pareigūnus rinko miestiečiai ir jie turėdavo prisiekti vaitui. Burmistro teismas sprendė civilines miestiečių bylas: tvirtino pirkimo-pardavimo sutartis, testamentus, dovanojimo, įkeitimo ir paskolos raštus, prekybinius sandėrius ir kt. Sudarant testamentą, privalėjo dalyvauti burmistras, du tarėjai ir raštininkas. Po to testamentu tekstą buvo būtina įrašyti į teismo aktų knygą, kitaip jis neturėjo notarinės galios.

Iki XVII a. vid. Kėdainiai turėjo du burmistrus, tačiau tuo laikotarpiu kunigaikščio Jonušo Radvilos pakviesti iš Vokietijos atvyko daug vokiečių evangelikų liuteronų šeimų, kurie vakarinėje miesto dalyje įkūrė naują rajoną, pavadintą Jonušava. 1648 m. karalius Vladislovas Vaza patvirtino

⁶ ЛАППО, Иван; *Литовский Статут 1588 года* – Kaunas, 1938, T. 2; p. 437-438.

⁷ VUB; F. 4; B. 17570.

Jonušavai teisę rengti turgus, turėti savo burmistrą (trečią Kėdainiams) ir atskirą herbą bei antspaudą.⁸ Taigi nuo šiol Kėdainių miestą sudarė dvi juridiskai įteisintos miesto dalys: Senieji Kėdainiai, kurios pagrindą sudarė evangelikų reformatų bendruomenė ir Jonušava arba Naujieji Kėdainiai, kurioje gyveno vokiečiai evangelikai liuteronai. Be to Kėdainiuose buvo įsikūrusi viena didžiausių Rytų Europoje škotų bendruomenių, kuri aktyviai vertėsi prekyba ir amatais.

Kėdainių magdeburginio teismo darbą prižiūrėdavo taip vadinamas decemvyratas, kurį sudarė 10 renkamų įvairių tautybių ir tikėjimo pasiturintys miesto gyventojai.⁹ Decemvyrai dalyvaudavo kasmetiniuose magistrato narių rinkimuose, kontroliuodavo jo priimamų sprendimų teisėtumą, miesto išdo pajamas ir išlaidas. Decemvyrai posėdžiaudavo taip pat rotušėje už atskiro stalo, jiems pirmininkavo kasmet iš jų tarpo renkamas dekanas. Nors decemvyratas ir kuravo Kėdainių vaito ir burmistro teismų veiklą, tačiau praktikoje į šių teismų darbą dažniausiai nesikišo. Kėdainių magistratė svetimtaučiai nuo seno turėjo savo pastovią narių kvotą. Keturi svetimtaučiai turėjo būti renkami decemvyrais, du suolininkais, du tarėjais ir vienas burmistru. Jeigu šis santykis būdavo pažeidžiamas, jie galėjo kreiptis į teismą. Žinoma, kad per visą Kėdainių magistrato egzistavimo laiką (nuo 1590 m. iki 1795 m.), iš 225 magistrato pareigūnų 43 buvo škotai, 18 – vokiečiai. Taigi iš visų žinomų magistrato pareigūnų svetimtaučių buvo 61 asmuo arba 27,1% magistrato narių.

Svarbiausia Kėdainių magistrato ir magdeburginio teismo sueigų, susirinkimų, posėdžių ir darbo vieta buvo miesto rotušė. Manoma, kad 1590 m. suteikus Kėdainiams savivaldą, Senosios Rinkos turgavietėje buvo pastatyta pirmoji mūrinė gotikinio stiliaus miesto rotušė. Jai sunykus, 1652-1654 m. šiaurės vakariniame Didžiosios Rinkos aikštės pakraštyje buvo pastatytas renesanso stiliaus mūrinis dviejų aukštų rotušės pastatas.¹⁰ Jis turėjo “L” raidės formą. Virš rotušės, ties skliautuotais vartais, iškilo mūrinis bokštas su laikrodžiu, dviem varpais ir ilgu stiebu miesto vėliavai iškelti. Pirmojo rotušės aukšto patalpos buvo skirtos ilgio, matų ir saikų tūrių etalonams laikyti bei svarstyklėms saugoti, taip pat jose įsikūrė parduotuvės, kurias už 20 auksinų metinį mokestį nuomojo pasiturintys škotai. Vienoje iš patalpų įsikūrė viena pirmųjų Lietuvoje vaistinių, kuriai patalpas nuomojo škotas Tomas Čenčeris.

Antrame rotušės aukšte įsikūrė abiejų miestų - Senųjų Kėdainių ir Jonušavos įstaigos: teismas, raštinė, vaito ir burmistro kambariai, archyvas. Archyve buvo saugomos miesto privilegijos, jo teisių ir nuostatų sąvadai, magistrato posėdžių ir nutarimų protokolai, magdeburginio teismo tvirtinamųjų,

⁸ Lietuvos magdeburginių miestų privilegijos ir aktai. Kėdainiai. (sudarė A. Tyla) – V; 2002;T. 3.

⁹ TYLA, Antanas; *Decemvyratas, arba Tertio ordo Communitatis, Kėdainių savivaldoje (XVII-XVIIIa.)*// Lietuvos istorijos metraštis; 2000; p. 64-76.

¹⁰ SUKIENĖ, Ramutė; *Kėdainių rotušė: istorija ir šiandiena* //www.xxiamzius.lt; Nr. 49; 2014-12-27. p. 1-2.

einamųjų reikalų aktų, dekretų knygos ir protokolai, miesto išdo pajamų ir išlaidų apskaitos žiniaraščiai. Magistrato ir magdeburginio teismo posėdžiai vyko lenkų kalba, o svarbesni dokumentai buvo surašomi lotynų kalba. Svetimtaučiams škotams ir vokiečiams buvo leista į magistratą kreiptis savo kalba. Dėl to vietiniai gyventojai dažnai skundėsi miesto savininkams Radviloms, kaltindami magistrato pareigūnus savo teisių pažeidimu. Tačiau pastarieji svetimšaliams teikdavo ypatingą globą, kadangi pastarieji buvo turtingesni ir labiau išprusę, negu vietiniai miestelėnai.

Rotušės rūsyje buvo įrengtas kalėjimas, kuriame kalėjo vaito ir burmistrų teismų nuosprendžiais nuteisti miestiečiai. Taip pat čia buvo ir patalpa budeliui, kuris vykdė nuteistųjų asmenų mirties ir kt. fizines bausmes, su kankinimų įrankių pagalba išgaudavo iš įtariamųjų „nuoširdžius“ prisipažinimus. Budelio pareigos miestui buvo labai svarbios ir paklausios. Apie tai paliudija įvykis, kai Kėdainių magistratas vienu metu buvo „paskolinęs“ savo budelį LDK sostinei Vilniui, kur jam, už vagies galvos nukirsdinimą, buvo sumokėta 30 auksinų.

1770 m. Kėdainiuose kilo didžiulis gaisras, kurio metu rotušė sudegė, o iš sudegusio pastato buvo išgelbėtas tik vienas, 180 kg svėręs laikrodžio varpas. Po gaisro praėjus septyneriems metams miesto savininko kunigaikščio Karolio Stanislovo Radvilos dvarų generalinis komisaras pulkininkas Mykolas Radziševskis rašė, kad „Kėdainiuose buvusi puošni, nemažai lėšų mūsų pirmtakams kainavusi mūrinė rotušė dėl magistrato ponų neapdairumo, o dar labiau dėl nesirūpinimo, yra nuniokota, apirusi, jos griuvėsių plytos, akmenys išstampyti ir savo reikalams panaudoti. Todėl įsakau magistratui, kuo greičiau užkirsti kelią rotušės griovimui ir ją atstatyti“.¹¹ Rotušė buvo suremontuota tik po dešimties metų. Jos remontu rūpinosi specialiai tam paskirti trys magistrato pareigūnai, o miestiečiai buvo įpareigoti valyti griuvėsius, gabenti akmenis ir vežti plytas iš Dotnuvoje esančios plytinės.

Kėdainiuose magdeburginis teismas veikė tol, kol miestas turėjo savivaldą. 1795 m. gegužės 18 d. carinės Rusijos okupacinės kariuomenės generolas A. Tormasovas sustabdė Kėdainių magistrato veiklą, o teismo, teisingumo ir administracinius reikalus perdavė mažamečio miesto savininko Dominyko Jeronimo Radvilos globėjui kunigaikščiui Mykolui Jeronimui Radvilai.¹² Pastarasis pakluso carinės valdžios reikalavimui ir, atsiliepęs į miestiečių skundus apie magistratą viešpatavusią netvarką, panaikino Kėdainių magistratą. Jo vietoje kunigaikštis paskyrė vieną teisėją, raštininką ir asesorių, kurie turėjo spręsti visų tautybių ir tikybių gyventojų bylas.

1805 m. liepos 31 d. išleista nuostatais kunigaikštis Dominykas Jeronimas Radvila patvirtino Kėdainių miestui jo protėvių dovanotas žemes ir suteikė miestiečiams teisę išsirinkti penkis asmenis, kurie turėjo atlikti kunigaikščio administracijos funkcijas. Į šių pareigūnų pareigas įėjo viešųjų pastatų

¹¹ *Kėdainių savivalda ir jos institucijos. Rotušė*//www.regionunaujienos.lt. 1. 5.

¹² *Kėdainiai nuo Magdeburgo teisių iki apskrities centro*//www.kedainietis.lt. 1. 1.

statyba, tiltų, užtvankų, gatvių, kelių priežiūra ir taisymas, taip pat priešgaisrinė apsauga. Taip, bent jau iš dalies, buvo stengtasi atstatyti Kėdainių savivaldą. Tačiau 1817 m. Raseinių apskrities žemės teismo sprendimu, Kėdainių savivaldos liekanos buvo galutinai panaikintos, o miestas tapo Raseinių apskrities valsčiaus centru. Taigi virš 200 metų Kėdainiai, išbuvę magdeburginiu miestu (dokumentuose minimas lotynų k. *Civitas Caiodunensis*), virto eiliniu Rusijos imperijos provincijos miesteliu ir buvo vadinami rusų k. *местечко Кейданы*.

1795 m. oficialiai panaikinus Kėdainiuose magistratą, nutraukė savo veiklą ir magdeburginis teismas. Teismo archyvas dar kurį laiką buvo saugomas Kėdainiuose, o vėliau, kadangi miestas priklausė Raseinių apskričiai, didžioji dalis magdeburginio teismo aktų knygų buvo perduota šios apskrities teismo žinion. Kita, mažesnė, Kėdainių magdeburginio teismo aktų knygų dalis, dėl nežinomų priežasčių, buvo išvežta į Šiaulius, kur pateko į Šiaulių apskrities teismo archyvą.

II. DOKUMENTŲ SUTVARKYMAS

Bendrosios žinios apie fondo dokumentus

1852 m. caro įsaku buvo įsteigtas Vilniaus centrinis senųjų aktų archyvas, kuriame turėjo būti sukaupti visi LDK veikusių įstaigų ir institucijų aktai, surašyti iki 1799 m. Šio archyvo direktoriumi buvo paskirtas Nikita Gorbačevskis. Raseinių apskrities teismas, kuriam priklausė didžioji Kėdainių magdeburginio teismo knygų dalis keturiomis nedidelėmis siuntomis 1853 m. balandžio-gegužės mėn. perdavė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui 16 bylų.¹³ Savo ruožtu, 1853 m. gruodžio mėn. Šiaulių apskrities teismas perdavė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui 8 knygas.¹⁴ Visos Kėdainių magdeburginio teismo aktų knygos buvo įrištos, lapai sunumeruoti, suvarstyti virvele su Vilniaus, Gardino ir Balstogės gubernijų revizijos komisijos smalkos antspaudu.

1872 m. buvo išleistas N. Gorbačevskio sudarytas spausdintinis Vilniaus senųjų aktų archyvo bylų inventorinis apyrašas, pavadintas Katalogu, kuriame buvo įrašytos 18243 bylos. Kėdainių magdeburginio teismo bylos (24 vienetai), kaip ir kitos LDK įstaigos, N. Gorbačevskio kataloge sudarė atskirą grupę (Gor. Nr. 15357-15380).¹⁵ Pagal dokumentų pobūdį, visos šio teismo bylos buvo pavadintos aktų knygomis. Ankstyviausias dokumentas buvo 1623 m., vėlyviausias – 1806 m. Kiekvienai bylai kataloge suteiktas inventorinis numeris, nustatytos chronologinės ribos, nurodytas

¹³ LVIA. F. 594. Ap. 1. B. 664; l. 84-94.

¹⁴ LVIA. F. 594. Ap. 1. B. 664; l. 567-568v.

¹⁵ ГОРБАЧЕВСКИЙ, Никита; *Каталог древним актовым книгам губерний Виленской, Гродненской, Минской и Ковенской*– Вильна; 1872, p. 546-547.

lapų kiekis. N. Gorbačevskio senųjų aktų katalogu, nepaisant jo neišbaigtumo, plačiai naudojamosi iki šių dienų.

XX a. vykę pasauliniai karai ir okupacijos skaudžiai atsiliepė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui. Jis ne kartą buvo išvežtas į užsienį ir vėl grąžintas į Lietuvą. Nemažai bylų dingo arba atsidūrė kitų šalių archyvuose. Po antro pasaulinio karo Vilniaus centrinio senųjų aktų archyvo bylos perėjo LTSR centrinio valstybinio archyvo žinion. 1946 m., siekiant įvesti tikslią Lietuvos archyvuose saugomų fondų apskaitą ir kontrolę, Vyriausioji archyvų valdyba prie TSRS vidaus reikalų ministerijos išleido potvarkį, kuriuo LTSR archyvų valdybai nurodoma užregistruoti visus tuo metu buvusius archyvų fondus, suteikiant jiems numerius. Vykdamas šį potvarkį, 1949-1951 m. Kėdainių magdeburginio teismo fondui buvo suteiktas Nr. 152 (SA).

1957 m. sausio 1 d. Vilniuje buvo įsteigtas LTSR centrinis valstybinis istorijos archyvas, kuriam iš LTSR centrinio valstybinio archyvo buvo perduoti Senųjų aktų, tarp jų ir Kėdainių magdeburginio teismo fondas. Kėdainių magdeburginio teismo fondą Nr. 152 (SA) sudarė du apyrašai. N. Gorbačevskio spausdintinis Senųjų aktų katalogas buvo naudojamas kaip apyrašas Nr. 1. Apyrašas Nr. 2 buvo sudarytas 1968 m. iš XVIII a. dokumentų pabirų.

1985 m. Lietuvos centriniame valstybiniame istorijos archyve atlikus Kėdainių magdeburginio teismo fondo Nr. 152 (SA) bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimą, buvo nustatyta, kad pagal N. Gorbačevskio katalogą, kuris buvo naudojamas kaip apskaitos dokumentas, bylų grupėje Nr. 15357-15380 (24 apskaitos vienetai) faktiškai yra 24 bylos. Taigi patikrinimas patvirtino realų bylų kiekio atitikimą nurodytam bylų kiekiui N. Gorbačevskio kataloge. Fondo Nr. 152 (SA) apyrašą Nr. 2 sudarė 2 bylos.

2015 m. naujai sudarius Kėdainių magdeburginio teismo fondo Nr. 152 (SA) apyrašą Nr. 1, jame faktiškai yra 24, o apyraše Nr. 2 - 2 apskaitos vienetai.

Iš viso Kėdainių magdeburginio teismo fonde Nr. 152 (SA) yra 26 apskaitos vienetai, kurių chronologinės ribos 1623-1806 m.

**Magdeburginio teismo tvirtinamųjų, einamųjų reikalų aktų ir dekretų knygu; tvirtinamųjų,
einamųjų reikalų aktų ir dekretų protokolų apyrašas Nr. 1**

Iš naujo patyrinėti ir pertvarkyti Senuosius aktus imtasi, norint ištaisyti N. Gorbačevskio kataloge pastebėtus bylų sisteminimo ir jų priklausomybės fondui nustatymo trūkumus. Pirmasis pertvarkymų etapas apėmė LDK įstaigų fondų pirmųjų apyrašų kūrimą. 2015 m., sudarant Kėdainių magdeburginio teismo fondo Nr. 152 (SA) apyrašą Nr. 1, buvo atlikti šie darbai:

- 1) bylų kiekio, fizinės būklės patikrinimas;
- 2) bylų priklausymo fondui nustatymas;
- 3) dokumentų tikslių chronologinių ribų nustatymas;
- 4) bylų antraščių lietuvių ir rusų kalbomis sudarymas;
- 5) naujų numerių suteikimas apskaitos vienetams.

Sudarytame Kėdainių magdeburginio teismo fondo Nr. 152 (SA) naujame apyraše Nr. 1 kiekviena iš 24 į N. Gorbačevskio katalogą įrašytų bylų gavo naują apskaitos numerį, tačiau šalia lieka nurodytas ir ankstesnis N. Gorbačevskio katalogo numeris.

Kėdainių magdeburginio teismo fondo Nr. 152 (SA) apyrašo Nr. 1 knygas galima suskirstyti pagal dokumentų pobūdį. Tai tvirtinamųjų, einamųjų reikalų aktų ir dekretų knygos bei tvirtinamųjų, einamųjų reikalų aktų, dekretų ir teismo veiklos protokolai. Dokumentų chronologinės ribos 1623-1806 m. Seniausia fondo Nr. 152 (SA) apyrašo Nr. 1 byla (Gor. Nr. 15360) yra Kėdainių magdeburginio teismo ir jam skirtų LDK Vyriausiojo tribunolo, Dvaro asesorių teismo, Žemaičių, Kauno, Vilniaus, Ašmenos pilies teismų ir kt. įstaigų dokumentų nuorašų knyga. Šią knygą sudaro 84 įrašai. Ji apima laikotarpį nuo 1623 m. spalio 27 d. iki 1806 m. balandžio 30 d.

Kėdainių magdeburginio teismo tvirtinamųjų aktų knygas sudaro įvairaus tipo nuosavybės aktai: testamentai, pirkimo-pardavimo arba keitimo sutartys; dovanojimo raštai, kvitaciniai užrašai, prekybiniai sandėriai, paskolos ir kt. Šie įrašai magdeburginio teismo knygoje turėjo tokią pat notarinę galią, kaip žemės ar pilies teismo aktų knygoje. Didelę vertę turi išlikę testamentai. Jie atskleidžia Kėdainių miestiečių socialinio-ekonominio išsivystymo ir teisinės kultūros lygį. Einamųjų reikalų aktų knygas sudaro skundai, pareiškimai, šaukimai į teismą, vaznių liudijimai apie šaukimų į teismą įteikimą, nukentėjusiųjų žaizdų apžiūros aktai (obdukcijos) ir kt. Dekretų knygoje įrašyti nagrinėjamų civilinių arba baudžiamųjų bylų turinys, eiga ir skelbiami teismo nuosprendžiai.

Tvarkant Kėdainių magdeburginio teismo fondo Nr. 152 (SA) apyrašo Nr. 1 bylas, nefondinių bylų nerasta. Viena apyrašo byla Nr. 1 tvirtinamųjų aktų knyga (Gor. Nr. 15357) turi dokumentų

rejestrą (vidaus apyrašą), o kita byla Nr. 3 (Gor. Nr. 15359) - abėcėlinę asmenvardžių rodyklę. Bylos vidaus dokumentų rejestro ir abėcėlinės asmenvardžių rodyklės lapai, taip pat jos datų, fizinio stovio arba sudėties ypatybės yra nurodytos apyrašo Nr. 1 lentelės pastabų skiltyje.

Didžioji dalis Kėdainių magdeburginio teismo aktų knygose esančių dokumentų parašyti lenkų arba lotynų kalba, nors esama ir pavienių dokumentų parašytų vokiečių ir senąją gudų (baltarusių) kalbomis. Tvarkant pirmą apyrašą, sudarytos naujos bylų antraštės lietuvių ir rusų kalbomis, tiksliau nustatytos bylų chronologinės ribos ir lapų kiekis.

Iš viso į fondo Nr. 152 (SA) Kėdainių magdeburginio teismo knygų apyrašą Nr. 1 įrašyta 24 apskaitos vienetai, kurių chronologinės ribos 1623-1806 m.

Informacijos ir sklaidos skyriaus
vyriausiasis paleografas

Aleksandr Baniusevič

ПЕРЕВОД СПРАВКИ ФОНДА № 152 „КЕЙДАНСКИЙ МАГДЕБУРГСКИЙ СУД“

I. ИНФОРМАЦИЯ О ФОНДООБРАЗОВАТЕЛЕ

Одним из главных источников исследования истории городов Литвы являются актовые книги городских самоуправлений. В Великом Княжестве Литовском (далее ВКЛ) самоуправление имели только города, получившие Магдебургское право. Его основу составлял сборник германского феодального права, сложившийся в XIII в. в г. Магдебург, ещё называемый „Саксонским зеркалом“ на латинском яз. *Speculum Saxonicum*. Магдебургское право, как одна из наиболее известных систем феодального городского права, стала образцом для образования самоуправлений большинства городов Польши и ВКЛ. Это право давало горожанам некоторую независимость от власти короля, церковных и светских феодалов, отпуская их от несения крестьянских повинностей, предоставляло возможность выбирать городские советы (магистраты), а ремесленникам и купцам создавать профессиональные организации и объединения – цехи и гильдии.

Первым городом ВКЛ, получившим городское самоуправление стала его столица г. Вильно, которому в 1387 г. великий князь Ягайло своей привилегией пожаловал магдебургское право. Позднее это право получили другие города Литвы: Ковно (1408 г.), Троки (1409 г.), Гродно (1496 г.), а в 1590 г. Кейданы.

В письменных источниках Кейданы впервые упоминаются в 1372 г. в немецкой хронике Германа Вартбергского. В то время территория Кейдан охватывала оба берега реки Невежис. Первый владелец города – Радзивилл Остикович в середине XV в. на крутом и живописном левом берегу Невежиса построил имение, там же был построен и первый каменный готический костёл Святого Георгия. В тоже время на правом берегу Невежиса расположился город, который уже в 1480 г. упоминается известным польским летописцем Яном Длугошом. Город занимал площадь около 25 гектаров, в нем поселилось много ремесленников: кузнецов, гончаров, сапожников, портных, цирюльников и др. В Кейданах была большая торговая площадь называемая Старым Рынком, через него проходили важные торговые пути и его часто посещали немецкие ганзейские купцы. В 1520 г. в городе было 145 жилых домов и 1160 жителей, здесь проходили большие торги - ярмарки, с которых собирались большие налоги.

В 1535 г. владевший Кейданами князь Ян Радзивилл (правнук Радзивилла Остиковича) был назначен жмудским старостой, а Кейданы стали административным центром Жмудского

староства. Позднее владение Кейданами от князей Радзивиллов перешло Кишкам. Город рос и быстро развивался, но он ещё не имел Магдебургского права. В 1568 г. на сейме ВКЛ в Гродно был принят закон о развитии на реке Невежис торгового судоходства, а в 1581 г. решением Варшавского сейма Речи Посполитой предместье Кейдан – Сконгалис получил права свободного порта. Эти решения очень способствовали дальнейшему хозяйственному и торговому развитию города.

В 1588 г. при активном содействии Яна Кишки, король Сигизмунд III Ваза предоставил жителям Кейдан право три раза в год организовывать ярмарки, а 15 апреля 1590 г. своей привилегией пожаловал городу Магдебургское право. То есть 1590 г. стал официальной датой предоставления Кейданам самоуправления. Он, в юридическом отношении, стал равным городам Вильно и Ковно. Королевская привилегия горожанам Кейдан предоставила право устраивать субботние торги, держать магазины, иметь эталоны веса, длины и объёма. Той же королевской привилегией был утверждён и первый герб города. Он содержал в себе символику родового герба владельцев Кейдан Кишков: на голубом геральдическом щите серебряная подкова с тремя золотыми крестами, в центре подковы два лосося, смотрящие в разные стороны.

Одним из основных преимуществ городов, имевших самоуправление, которое получил г. Кейданы было право его горожанам выбирать городской совет (магистрат). В состав магистрата входили представители исполнительной власти и судебные чиновники, он занимался и решал административные, финансовые, хозяйственные и судебные вопросы города. В отличие от магистратов городов Западной Европы, где в их состав как правило входило 12 должностных лиц, в городах ВКЛ количество членов магистрата было очень разным. Магистрат г. Кейданы состоял в разное время от 18 до 20 выборных лиц городского самоуправления. В совет магистрата входили: войт, 3 бургомистра, 4 или 6 судебных заседателей, писарь, 5 или 6 лавников, казначей, писарь казначея, пристав и цеховой декан.

Главным представителем исполнительной власти в городе был войт. Он руководил магистратом. Как правило войта для магдебургского города ВКЛ назначал сам король, но в случае с Кейданами порядок его назначения был другим, так как он являлся городом, которым всегда владели частные лица (Радзивиллы, Кишки, Чапские). Так 19 октября 1647 г. князь Януш Радзивилл, дополняя привилегию с 1590 г. для Кейдан короля Сигизмунда III Вазы, решил, что „отныне кейданские горожане будут выбирать войта не из своего круга, а из четырёх поветовых дворян, одного из которых он и назначит войтом“. Войтом мог быть только дворянин-землевладелец, имевший в Кейданах недвижимого имущества на сумму не менее 1000 злотых.

Одним из основных видов деятельности магистрата г. Кейданы была его судебная функция. Магистрат состоял из двух, отдельно в городской ратуше, заседавших судов. Это были войтовский и бургомисторский суды. Войтовский суд решал уголовные дела, а бургомисторский - гражданские дела. В некоторых случаях, когда уголовные и гражданские дела пересекались, эти суды заседали вместе, например, при рассмотрении жалобы о причинении материального ущерба, невыплате долгов и пр.

Войтовский суд состоял из войта, его заместителя лантвойта и выбираемых горожанами лавников. При вступлении в свою должность, все чиновники были обязаны присягнуть и иметь в городе недвижимость. Из дел, внесённых в акты книги кейданского магдебургского суда видно, что большинством уголовных преступлений, совершаемых горожанами, были кражи, драки, ограбления, изнасилования, убийства младенцев и взрослых людей. За эти преступления законы того времени предусматривали строгие и даже жестокие наказания. Согласно статьям Магдебургского права, жена, убившая своего мужа, приговаривалась к волочению конями, а мать, убившая новорождённого, живьём закапывалась в землю. Литовский Статут за тяжкие преступления также предусматривал смертную казнь. В тоже время нанесение побоев, кражи, драки, разбой карались денежными штрафами, заключением в тюрьму, пожизненным изгнанием из города, а также телесными наказаниями: высеканием розгами, надеванием колодки, стоянием у позорного столба и др.

Обычно горожан судили согласно положениям Магдебургского права с указанием в судебном решении статьи закона, но часто на практике, особенно при осуждении горожанина-дворянина применялись также статьи Литовского Статута. Войт не мог вынести судебный приговор в одностороннем порядке, без согласования с лавниками. В Кейданах войтовский суд мог заседать только при полном составе (при отсутствии войта, его замещал лантвойт). В 1668 г. горожане жаловались на войта, что „он решает дела единолично, без лавников и, при вынесении приговоров, руководствуется не Магдебургским правом, а Литовским Статутом, при этом отдавая предпочтение дворянскому праву, он не может быть беспристрастным судьей при рассмотрении судебных дел горожан“.

Бургомисторский суд состоял из бургомистра и судебных заседателей. Их выбирали горожане и они должны были присягнуть войту. Бургомисторский суд рассматривал гражданские дела о подтверждении актов купли-продажи, духовных завещаний, дарственных записей, долговых обязательств, заключении торговых сделок и пр. При составлении завещания было обязательно участие бургомистра, двух судебных заседателей и писаря. Потом текст

завещания в обязательном порядке заносился в актовую книгу, без этого он не имел нотариальной силы.

До середины XVII в. в Кейданах были 2 бургомистра, но ситуация изменилась, когда по приглашению князя Януша Радзивилла из Германии сюда прибыло немало семей немцев-лютеран, которые в западной части города образовали новый район, названный в честь их покровителя Янушевом. В 1648 г. король Владислав IV Ваза пожаловал Янушеву право устраивать торги, иметь своего бургомистра, отдельный герб и печать. С этого времени г. Кейданы разделился на две юридически признанные общины: Старые Кейданы, где жили кальвинисты и Новые Кейданы или Янушево, где жили немцы-лютеране. Кроме того, в Кейданах существовала одна из самых больших в Восточной Европе шотландских общин, члены которой активно занимались торговлей и ремёслами.

За деятельностью магдебургского суда присматривала специальная коллегия, состоявшая из десяти зажиточных, разной национальности и вероисповедания кейданских горожан, так называемый децемвират. Децемвиры участвовали в заседаниях магистрата, осуществляли контроль над законностью принимаемых им решений и надзор за городской казной. Децемвиры заседали в городской ратуше за отдельным столом, ими руководил каждый год из их числа избираемый декан. Хотя децемвират и курировал деятельность войтовского и бургомисторского судов, но реально, в их работу не вмешивался. На должности в магистрате г. Кейданы издавна для иностранцев была установлена постоянная квота: из них выбирали четырёх децемвиров, двух лавников, двух судебных заседателей и одного бургомистра. Если это соотношение нарушалось, они имели право обратиться в суд. Установлено, что за всё время существования в Кейданах магистрата (1590-1795 гг.) из 225 его должностных лиц 43 были шотландцами, а 18 немцами. То есть иностранцами были 61 человек или 27,1% от всего числа известных членов магистрата.

Для Кейданского магистрата и магдебургского суда главным местом для проведения заседаний, собраний и сходов являлась городская ратуша. По мнению ученых, в 1590 г, когда Кейданы получили самоуправление, на площади Старого Рынка была построена первая каменная готическая городская ратуша. Позднее, в 1652-1654 гг, в северо-западном углу площади Большого Рынка было построено новое двухэтажное ренессансное каменное здание ратуши. Здание имело форму латинской буквы „L“. Над сводчатыми воротами ратуши была воздвигнута каменная башня с часами и двумя колоколами, имевшая длинный шпиль для вывешивания городского флага. На первом этаже ратуши хранились образцовые весы и

инструменты для измерения длины и объёма, а также размещались торговые магазины и лавки, помещения для которых за 20 злотых годовую плату арендовали зажиточные шотландцы. В одном из этих помещений была открыта одна из первых литовских аптек, площадь для неё снимал шотландец Томас Ченчер.

На втором этаже ратуши находились учреждения обоих городов - Старых Кейдан и Янушева: суд, канцелярия, комнаты для войта и бургомистра, а также городской архив. В нём хранились городские привилегии и устав; протоколы заседаний и решений магистрата; актовые крепостные, поточные, декретовые книги и протоколы магдебургского суда; ведомости учёта расхода и прихода городской казны. Заседания магистрата и магдебургского суда обычно велись на польском языке, а тексты важных документов записывались на латинском языке. Иностранцы - шотландцы и немцы имели право обращаться в магистрат на своем языке. Это обстоятельство раздражало местных жителей и они часто жаловались владельцам Кейдан князям Радзивиллам на чиновников магистрата, обвиняя их в ущемлении своих прав. Всё таки Радзивиллы больше благоволили к иностранцам, так как те были более зажиточными и образованными, чем местные горожане.

В подвале ратуши была тюрьма, где отбывали наказания горожане, осужденные решениями войтовского и бургомисторского судов. Там же находилось помещение для палача, который выполнял смертные казни и телесные наказания, а также при помощи орудий пыток добывал признания у подозреваемых преступников. Обязанности палача, из-за специфики его работы, были для города очень ценными и востребованными. Об этом свидетельствует факт, когда магистрат г. Кейданы временно „одолжил“ своего палача столице ВКЛ г. Вильно, где за отсечение головы вору ему было заплачено 30 злотых.

В 1770 г. в Кейданах вспыхнул большой пожар, во время которого почти полностью сгорела городская ратуша. Из уничтоженного здания удалось вынести только один часовой колокол, весивший почти 180 кг. Спустя семь лет после этого пожара, один из чиновников администрации владельца города, Кароля Станислава Радзивилла, генеральный комиссар его имений полковник Михаил Радзишевский в своем донесении писал, что „издавна украшавшая Кейданы и немало средств нашим предшественникам стоившая каменная ратуша из за неосмотрительности господ чиновников магистрата или скорее их беззаботности пребывает в плачевном и полуразрушенном состоянии, кирпичи и камни развалин здания растащены и разворованы. Поэтому приказываю магистрату, незамедлительно пресечь все случаи разрушения здания и его восстановить“. Только по прошествии 10 лет здание ратуши было

окончательно восстановлено. Её ремонтом руководили специально для этой цели назначенные трое членов магистрата, горожане были обязаны расчистить развалины, а также возить подводами камни и кирпичи из находившегося в Дотнуве кирпичного завода.

Кейданский магдебургский суд действовал столько, сколько город имел права самоуправления. 18 мая 1795 г. командующий русскими оккупационными войсками в Литве генерал А. Тормасов приостановил деятельность кейданского магдебургского суда, а ведение судебных, административных и хозяйственных дел города поручил князю Михаилу Иерониму Радзивиллу, опекуну несовершеннолетнего владельца Кейдан князя Доминика Иеронима Радзивилла. Князь Михаил Иероним Радзивилл подчинился требованиям русской администрации и, принимая во внимание многочисленные жалобы кейданских горожан о царившем в магистрате беспорядке, его упразднил. Князь для города назначил свою администрацию, состоявшую из одного судьи, писаря и ассесора. Чиновники должны были решать судебные дела горожан всех национальностей и вероисповеданий.

31 июля 1805 г. князь Доминик Иероним Радзивилл издал устав, в котором подтвердил права на земли, дарованные его предками Кейданам и разрешил горожан выбрать пять человек, которым было бы поручено выполнять функции княжеской администрации. Эти должностные лица отвечали за строительство и ремонт общественных зданий, мостов, плотин, улиц, дорог, а также за противопожарную безопасность. Этими действиями было выражено стремление хотя бы отчасти вернуть Кейданам самоуправление.

В 1817 г. решением Россиенского уездного земского суда остатки местного самоуправления в Кейданах были окончательно ликвидированы, а город стал волостным центром Россиенского уезда. Более 200 лет имевший Магдебургское право г. Кейданы (в документах на латинском яз. *Civitas Caiodunensis*) превратился в заурядный городок Российской империи, называемый *местечком Кейданы*.

В 1795 г. когда в Кейданах был упразднён магистрат, прекратил свою деятельность и магдебургский суд. Судебный архив ещё некоторое время находился в Кейданах, а позже, так как город принадлежал Россиенскому уезду, большая часть книг магдебургского суда была передана в ведение Россиенского уездного суда. Другая, меньшая часть книг магдебургского суда, по неизвестным причинам, была вывезена в Шавли и передана в ведение Шавельского уездного суда.

СОЗДАНИЕ ФОНДА И ЕГО СТРУКТУРА

Сведения о фонде

В 1852 г. царским указом был учрежден Виленский центральный архив древних актов, директором которого назначен Никита Горбачевский. В нём должны были быть собраны все документы учреждений ВКЛ, составленные до 1799 г. В течении апреля-мая 1853 г. Россиенский уездный суд, которому принадлежала большая часть книги Кейданского магдебургского суда, передал Виленскому центральному архиву древних актов 16 дел. В свою очередь, в декабре 1853 г. Шавельский уездный суд передал Виленскому центральному архиву древних актов 8 книг. Все актовые книги Кейданского магдебургского суда были в переплёте, с пронумерованными и прошнурованными листами, каждая подтверждена сургучёвой печатью ревизионной комиссии Виленской, Гродненской и Белостокской губерний.

В 1872 г. Н. Горбачевским была издана опись-каталог дел, находящихся в Виленском центральном архиве древних актов. В него были внесены 18243 дела. Кейданский магдебургский суд, как и другие учреждения ВКЛ, в этом каталоге проходил как отдельная группа дел, имевшая 24 единицы хранения (Гор. № 15357-15380). По виду документов, все дела этого суда были учтены как актовые книги. Самым древним являлся документ с 1623 г., самым поздним с 1806 г. Каждое дело получило инвентарный номер, были указаны хронологические рамки документов и количество листов. Каталог Н. Горбачевского, несмотря на свои недостатки, широко вошел в научный оборот.

В XX в. прошедшие мировые войны и оккупации болезненно отозвались на судьбе Виленского центрального архива древних актов. Он несколько раз был вывезен за границу. Немало дел потерялось или оказалось в архивах соседних государств. После второй мировой войны дела Виленского центрального архива древних актов перешли в ведение центрального государственного архива Лит.ССР. В 1946 г. Архивное управление Лит.ССР получило указание Главного Архивного управления при МВД СССР о взятии всех архивных фондов на учёт и присвоении им номеров. Выполняя это указание, в 1949-1951 гг. фонду „Кейданский магдебургский суд“ был присвоен № 152.

1 января 1957 г. в Вильнюсе был учрежден центральный государственный исторический архив Лит.ССР, в который из центрального государственного архива были переданы Древние акты, в том числе и фонд Кейданского магдебургского суда. Фонд № 152 „Кейданский магдебургский суд“ состоял из двух описей. Печатный каталог Н. Горбачевского использовался

как опись № 1. В 1968 г. была создана опись № 2. Она была составлена из россыпи документов за XVIII в.

В 1985 г. в центральном государственном историческом архиве Литвы была проведена проверка наличия и состояния дел фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“. Её результаты подтвердили наличие 24 единиц в группе дел каталога Н. Горбачевского № 15357-15380 (24 единицы хранения), который использовался как документ учёта описи № 1. Проверка также подтвердила наличие 2 дел в описи № 2.

В 2015 г. при составлении новоусовершенствованной описи № 1 фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“ в ней было учтено 24 дела, а по описи № 2 – 2 дела.

Итого в фонде № 152 „Кейданский магдебургский суд“ имеется 26 единиц хранения, хронологические рамки которых 1623-1806 гг.

Первая опись фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“

Незавершенность и недостатки каталога Н. Горбачевского с точки зрения фондирования и систематизации, явились стимулом для исследований Древних актов. Первым этапом этой работы было создание отдельных описей к фондам учреждений ВКЛ. При составлении в 2015 г. описи № 1 фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“ были проведены следующие работы:

1. проверка наличия и физического состояния дел, ведение точного фактического учёта Древних актов;
2. фондирование;
3. уточнение хронологических рамок документов;
4. составление заголовков дел на литовском и русском языках;
5. перешифровка дел.

В результате проверки установлено, что в первой описи фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“ имеется в наличии 24 единицы хранения. Все дела в новосоставленной описи № 1 получили новые инвентарные номера. Рядом указаны и старые шифры каталога Н. Горбачевского.

Дела описи № 1 фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“ по виду документов условно можно разделить: на актовые крепостные, поточные и декретовые книги; на актовые крепостные, поточные и декретовые протоколы; а также на протоколы судебной деятельности. Крайние даты документов 1623-1806 гг. Самой древней книгой описи № 1 фонда № 152 (Гор. №

15360), является книга выписей документов Кейданского магдебургского суда и ему предназначенных документов Главного Литовского трибунала ВКЛ, Задворного Ассесорского суда, Жмудского, Ковенского, Виленского, Ошмянского городских судов и др. учреждений. В эту книгу внесены 84 записи. Хронологические рамки её документов охватывают период с 27 октября 1623 г. по 30 апреля 1806 г.

Актовые крепостные книги Кейданского магдебургского составляют разного типа документы: завещания, акты купли-продажи, долговые обязательства, квитационные и дарственные записи, торговые сделки и пр. Записи, внесённые в актовые крепостные книги магдебургского суда, приравнивались актам, имевшим нотариальную силу, как и в книгах земского и городского судов. Особенно большую ценность представляют завещания. Они наглядно отражают социально-экономическое развитие кейданских горожан и уровень их правовой культуры. В поточные книги вписывались: жалобы, заявления, вызовы в суд, свидетельства возных о вручении вызовов в суд, обдукции, акты ввода во владения и осмотра места преступления и пр. В декретовых книгах излагались суть и процесс рассматриваемых гражданских и связанных с ними уголовных дел, выносились по ним судебные решения.

При составлении описи № 1 фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“ нефондовых дел в ней обнаружено. Одна актовая крепостная книга (Гор. № 15357) описи № 1 фонда № 152 имеет реестр документов (внутренняя опись), а другое дело (Гор. № 15359) – алфавитный именной указатель. Листы реестра документов и алфавитного указателя, физическое состояние и особенности дела указаны в таблице первой описи, в колонке „примечания“.

Большая часть документов в книгах Кейданского магдебургского суда написаны на польском или латинском языках, реже встречаются акты написанные на немецком и старобелорусском языках. При составлении описи № 1 фонда № 152 были также составлены новые заголовки дел на литовском и русском языках, точнее указаны хронологические рамки документов и количество листов.

Всего в описи № 1 фонда № 152 „Кейданский магдебургский суд“ имеется 24 единицы хранения, хронологические рамки которых 1623-1806 гг.

Отдел распространения информации

Старший палеограф

Александр Банюевич